

I SKUGGAN AV MAKTEN

SKUGGUTREDNING TILL

*Utredning av konsekvenserna av ett svenskt tillträde
till kärnvapenförbudskonventionen*

SVENSKA SAMMANFATTNINGAR

I SKUGGAN AV MAKTEN

SKUGGUTREDNING TILL

*Utredning av konsekvenserna av ett svenskt tillträde
till kärnvapenförbudskonventionen*

SVENSKA SAMMANFATTNINGAR

SVENSKA LÄKARE
MOT KÄRNVAPEN

INTERNATIONELLA KVINNOFÖRBUNDET FÖR
FRED & FRIHET

Utgiven av Svenska Läkare mot Kärnvapen och Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, IKFF.

Tillsammans driver organisationerna ICAN, International Campaign to Abolish Nuclear Weapons, i Sverige.
ICAN tilldelades Nobels fredspris 2017.

Ansvarig utgivare: Malin Nilsson och Josefin Lind
Redaktörer: Josefin Lind, Gabriella Irsten, Elin Liss och Clara Levin
Grafisk form: Gabriel Holmbom

2018

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	4
SETSUKO THURLOW - The Reason Why We Need to Eliminate Nuclear Weapons	6
BONNIE DOCHERTY - Svensk sammanfattning av: The Treaty on the Prohibition on Nuclear Weapons and its Compatibility with Sweden's Security Arrangements	8
STUART MASLEN - Svensk sammanfattning av: The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons: Implications for Sweden's Imports and Export of Nuclear Material and Items	14
TREASA DUNWORTH - Svensk sammanfattning av: Memorandum on the Treaty on the Prohibition on Nuclear Weapons	18
EIRINI GIORGOU - Svensk sammanfattning av: Safeguards Provisions in the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons	21
PETER HERBY - Svensk sammanfattning av: Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons: The role of Meetings of States Parties and Review Conferences	24
ERIN HUNT - Svensk sammanfattning av: The Sustainable Development Goals and the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons	27
ABID RAJA - Atomvapenförbudet er i samsvar med liberale prinsipper	30
EMMA ROSENGREN - En feministisk reflektion om kärnvapenedrustning och förändring	32
HANS BLIX - Ratificering av FN:s förbud mot kärnvapen	37
ROLF EKÉUS - Avskräckning – det största hindret mot kärnvapenedrustning	39
MAJ BRITT THEORIN - Ratificera kärnvapenavtalet	41

FÖRORD

– Jag har väntat på den här dagen i över sju decennier. Detta är början på slutet för kärnvapnen.

SETSUKO THURLOW, KÄRNVAPENÖVERLEVARE,
FN DEN 7 JULI 2017.

Den 7 juli 2017 antogs FN:s konvention om kärnvapenförbud av 122 stater, däribland Sverige. Veckor av intensiva förhandlingar var äntligen över och jublet som utbröt bland civilsamhälle, överlevare och diplomater var öronbedövande. "Äntligen har demokratin kommit till kärnvapenedrustningen", sa förhandlingarnas ordförande, ambassadör Elayne Whyte från Costa Rica. Efter en lång kamp, med hårt arbete från en stor skara människor hade historia skrivits. Vi hade uppnått det många sagt till oss var omöjligt.

Några av civilsamhällets viktigaste uppgifter är att bilda opinion, lyfta fram expertis och erfarenheter, ta fram och sprida kunskap samt att skapa samhällsengagemang kring politiska frågor. Med hjälp av dessa verktyg verkar civilsamhället även för att påverka den politik som partier, riksdag och regering bedriver. Civilsamhället besitter en kompetens som, tack vare kontinuerligt engagemang, parlamentariker men även tjänstepersoner många gånger saknar. Medan parlamentariker och tjänstepersoner byts ut står ak-

törer i civilsamhället kvar och följer processer under lång tid, ofta över decennier.

I början av hösten 2017 rasade en intensiv debatt i svensk media om kärnvapenkonventionen. Vi blev glada över intresset i frågan, som var betydligt svälare innan konventionens antagande, men debatten var också full av missförstånd, feltolkningar och okunskap. När vi fick beskedet att regeringen tillsatte "Utredning av konsekvenserna av ett svenskt tillträde till kärnvapenförbudskonventionen" ställde vi oss frågan: Hur kan vi säkerställa att den expertis och de perspektiv som olika aktörer inom civilsamhället kan bidra med kommer utredare, politiker och tjänstepersoner tillhanda? Vi beslutade oss därför för att sammanställa en skuggutredning.

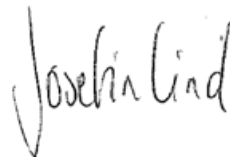
I skuggutredningen vill vi besvara frågor och missförstånd som florerat i debatten. Vi vill också bidra med ny forskning och vara med och påverka uttolkningen av avtalet, vars process vi följt och deltagit i sedan dag ett. Vi var i rummet när konventionstexten debatterades mellan staterna och utvecklades, vi gav ändringsförslag och lyssnade till staternas intentioner och ser därför att vi kan bidra med en breddad och fördjupad diskussion.

Arbetet med denna skuggutredning har varit såväl intensivt som givande. Vi har fått oerhört god respons från de experter och forskare som vi har tillfrågat och de har visat stor entusiasm inför att bidra

med sitt kunnande. Vi har även mötts av nyfikenhet hos engagerade debattörer, experter, tjänstepersoner och politiker vilket visar att behovet av att samla och tillgängliggöra kunskap är stort.

Vi är hedrade och stolta över att kunna bidra med expertis från personer som på olika sätt och med olika perspektiv varit involverade i kärnvapenfrågan och förbudsprocessen under många år. Vi har bland annat en text från Harvard Law School som går igenom Sveriges militära samarbeten och hur de relaterar till kärnvapenkonventionen. De konstaterar att inga av dagens samarbeten står i konflikt med konventionen. Vi har även en genomgång av de garantier och kontrollförpliktelser som finns i kärnvapenkonventionen skriven av International Committee of the Red Cross som fastslår att de förpliktelser som finns är i paritet med de som finns i icke-spridningsavtalet och är både robusta och tillförlitliga. Vidare finns till exempel en feministisk analys av motståndet mot konventionen i den svenska debatten samt en genomgång av hur statspartsmöten till konventioner är avgörande för vidare uttolkning av avtal. Att delta skapar möjligheten för stater att påverka.

Tack till alla författare som bidragit med kloka ord. Vi hoppas att denna rapport kommer att bli läst och begrudad och inte minst använd, av civilsamhälle, forskare, tjänstepersoner, politiker och alla som har ett intresse av att verka för en bättre värld. En värld fri från kärnvapen.

Josefin Lind, generalsekreterare
Svenska Läkare mot Kärnvapen

Malin Nilsson, generalsekreterare
Internationella Kvinnoförbundet för
Fred och Frihet

THE REASON WHY WE NEED TO ELIMINATE NUCLEAR WEAPONS

Setsuko Thurlow

- Hiroshima survivor
- Activist
- Leading figure in the International Campaign to Abolish Nuclear Weapons, ICAN

August 2018

Like many people across the world, I am horrified by the continued modernization and proliferation of nuclear weapons as well as the yawning gap in leadership from nuclear weapon countries to curb this earth destroying technology. In June this year, two erratic leaders of two nuclear-armed states met in Singapore. Little more than vague language about future actions has thus far resulted from the Trump-Kim summit, although the de-nuclearization of the Korean Peninsula and the cessation of joint military exercises between the US, South Korea and Japan are important steps to garner peace and stability in the region.

What was not discussed at the Singapore Summit was the denuclearization of other nuclear-armed states, and so the threat of nuclear weapons use by accident or design continues to cast its long shadow over our one shared world.

I know this threat all too well as a survivor of Hiroshima.

I was a 13-year-old schoolgirl, when I witnessed my hometown blinded by the flash, flattened by the super-hurricane like blast, burned in the heat of 4000 degrees Celsius and contaminated by the radiation of one atomic bomb. A bright summer morning turned to dark twilight with smoke and dust rising

in the mushroom cloud, dead and injured covering the ground, begging desperately for water and receiving no medical care at all. A rapidly spreading firestorm and foul stench of burnt flesh filled the air. Miraculously, I was rescued from the rubble of a collapsed building, about 1.8 kilometers from Ground Zero. Most of my classmates in the same room were burned alive. I can still hear their voices calling their mothers and God for help.

Within that single flash of light, my beloved Hiroshima became a place of desolation, with heaps of skeletons and blackened corpses everywhere. Of a population of 360,000 — largely non-combatants, women, children and elderly — most became victims of the indiscriminate massacre of the atomic bombing.

It has been 73 years since the destruction of Hiroshima and Nagasaki; and yet, people are still dying from the delayed effects of the atomic bombing, considered crude by today's standard for mass destruction.

Because I was given a chance to live, and because I intimately understand the reality of the nuclear threat, I have spent my entire life working for disarmament. Unfortunately, we hibakusha (atomic bomb survivors) do not have much time left. But great things are happening if we can seize the moment.

For the first time in more than seven decades after Hiroshima and Nagasaki, the majority of the world's nations have voted to adopt a prohibition treaty on nuclear weapons. For the first time in the history of the atomic age, nuclear weapons have been declared illegal. The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, TPNW, prohibits the development, production, possession, testing, use and threat of use of nuclear weapons. On 7 July 2017 at the United Nations in New York the treaty was adopted by 122 member states that have categorically rejected nuclear weapons. Sweden was one of the majority that voted in favor of this new legally binding instrument.

I have personally met the Prime Minister Mr. Stefan Löfven and Foreign Minister Ms. Margot Wallström, both of whom promised me that they would work hard for disarmament and that Sweden would play an important role. Swedish parliamentarians must also show their support, in representing the people's will to broker peace and sanity in the world. Now is the time to step to that role in the form of signing the TPNW, and beginning a process to make nuclear disarmament a reality.

Most experts agree that nuclear weapons are more dangerous now than at any point in our history due to a wide variety of risks including: geopolitical saber rattling, human error, computer failure, complex systems failure, increasing radioactive contamination in the environment and its toll on public and environmental health, as well as the global famine and climate chaos that would ensue should a limited use of nuclear weapons occur. And given the bravado of certain nuclear-armed states, providing little comfort in intelligence or de-escalation, some experts fear we may stumble into a nuclear war by accident.

Thus, we have a moral imperative to act now without delay, to abolish nuclear arsenals, in order to ensure a safe and just world for future generations. I trust that Sweden will join in this effort by formally signing and ratifying the TPNW. I further trust that Sweden, with her history as a humanitarian nation, will not bow to bullying from the Trump Administration to abandon the treaty, but rather stand by her word and play a pivotal role in declaring nuclear weap-

ons illegal. The majority of the world's nations have stated their commitment to finally draw a close to the nuclear arms race. Our choice is abolition or annihilation. I am confident that Sweden will choose the right side of history and proudly join the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, as a matter of principle that the world has come to expect from such a model democracy.

Svensk sammanfattning av:

THE TREATY ON THE PROHIBITION OF NUCLEAR WEAPONS AND ITS COMPATIBILITY WITH SWEDEN'S SECURITY ARRANGEMENTS

Bonnie Docherty

- Biträdande chef (associate director)
International Human Rights Clinic, Harvard Law School

bdocherty@law.harvard.edu

Juni 2018

Sammanfattning gjord av Jan Larsson, jan.larsson@slmk.org.
Hela artikeln, på engelska, finns på www.slmk.org / www.ikff.se.

Artikeln beskriver de legala konsekvenserna för Sverige vid anslutning till FN:s konvention om förbud mot kärnvapen, här kallad "konventionen" eller TPNW (Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons). Artikelns två fokus är internationellt försvarssamarbete och förpliktelser som Sverige har enligt andra ingångna avtal och överenskommelser. Först ska framhållas att Sverige redan uppfyller de flesta av kraven i konventionen genom att inte förfoga över kärnvapen, genom att aldrig ha testat kärnvapen och genom att vara anslutet till icke-spridningsavtalet som kärnvapenfri stat.

Internationellt försvarssamarbete

Ett förhållande som skulle kunna skapa problem för Sverige som part i TPNW är landets säkerhetssamarbeten med kärnvapenstater och med länder som har säkerhetsgarantier från dessa (s.k. nuclear umbrella states). Det gäller konventionens artikel 1, om förbud mot att hjälpa, uppmuntra eller förmå andra aktörer att utföra aktiviteter som är förbjudna enligt TPNW:

utveckling, testning, tillverkning, lagring, överföring, användning och hot om användning av kärnvapen.

Liknande förbud mot stöd till andra aktörer finns i flera andra internationella avtal. Formuleringarna i TPNW är nästan ordagrant lika dem som finns i några andra avtal som Sverige är anslutet till, nämligen konventionerna mot kemiska vapen, klustervapen och landminor. Dessa avtal har inte bedömts utgöra hinder för att delta i militära samövningar med stater som inte är anslutna till avtalen, så länge det inte handlar om aktiviteter med direkt koppling till de vapentyper avtalen förbjuder. Därför bör TPNW också tolkas så att militärt samarbete med kärnvapenstater är tillåtet om det inte finns någon direkt koppling till kärnvapen.

Sveriges relation till Nato

Sverige har en nära anknytning till Nato genom bland annat Partnerskap för fred (PFF) och värdlandsavtalet, och landet deltar regelbundet i militära samövningar. Om Sverige ansluter sig till TPNW

måste man försäkra sig om att man inte deltar i aktiviteter som innefattar kärnvapen och att man inte stödjer eller uppmuntrar Natoländer i sådana aktiviteter. Dock finns det inga motsättningar mellan TPNW och Sveriges nuvarande samarbeten med Nato. Sverige står inte under Natos kärnvapenparaply och USA har inga planer på att utvidga detta "nuclear umbrella" till att omfatta Sverige. Därför har inte Sverige några problem med (det underförstådda) förbudet i TPNW för anslutna länder att acceptera skydd av ett kärnvapenparaply.

Sveriges kopplingar till Nato utgör alltså inget hinder för anslutning till TPNW och det är fullt möjligt att vara med i Partnerskap för fred utan att omfatta Natos position vad gäller kärnvapen. Den bedömningen har till exempel gjorts av PFF-staten Österrike, som redan ratificerat konventionen.

Något som möjligen kan utgöra ett problem för Sveriges anslutning till TPNW är värdlandsavtalet med Nato, som Sveriges riksdag godkände 2016. Även om Sveriges försvarsminister tydligt deklarerat att detta avtal inte öppnar dörren för att tillåta utplacering av kärnvapen på svensk mark, är läget mera osäkert när det gäller genomfartstrafik (transit) genom svenskt farvatten med Natofartyg. USA:s policy vad gäller militära fartyg som anlöper utländska hamnar har sedan länge varit att varken bekräfta eller förneka förekomst av kärnvapen ombord. Även om inte TPNW uttryckligen förbjuder genomfartstrafik är en rimlig tolkning, med tanke på konventionens syfte, att genomfartstrafik är förbjuden enligt TPNW.

I tidigare konventioner har Sverige gjort olika tolkningar: i konventionen mot landminor bedöms genomfartstrafik vara förbjuden medan motsatsen gäller för konventionen mot klustervapen. Det är därför oklart huruvida en statspart i TPNW överträder avtalet genom att på sitt territorium tillåta fartyg som kan ha kärnvapen ombord. Detta är något som behöver utredas, vilket bör göras vid konventionens statspartsmöten. Artikelförfattarens åsikt är att denna detalj inte bör utgöra ett hinder för Sverige att ansluta sig till konventionen om förbud mot kärnvapen, vilken i övrigt helt är i linje med landets stöd för icke-spridning och nedrustning av kärnvapen.

Sveriges relation till EU

I EU-stadgarna finns en paragraf om ömsesidigt försvar. En EU-stat som anfalls utifrån har rätt att förvänta sig hjälp från andra EU-länder. Sverige har dock ingen skyldighet att ge stöd till militära insatser som innefattar användning av kärnvapen. EU-landet Österrike har ratificerat TPNW och har därmed visat att man inte ser EU-medlemskap som oförenligt med anslutning till konventionen.

I korthet:

1. Enligt TPNW får Sverige som ansluten till avtalet inte stödja andra länder i aktiviteter där kärnvapen är involverade. Att samarbeta med kärnvapenländer i övrigt kommer att vara tillåtet för Sverige även som fullvärdig part i TPNW. Sverige har redan, i egenskap av stat som anslutit sig till konventionerna om förbud mot landminor och klustervapen, erfarenheter av internationellt militärt samarbete med liknande begränsningar.
2. Sverige är inte medlem i Nato men deltar i militära samövningar, vilket kommer att vara tillåtet även sedan Sverige ratificerat TPNW. Tilläggas kan att denna artikels författare Bonnie Docherty i en annan artikel, "Nuclear Umbrella Arrangements And The Treaty On The Prohibition Of Nuclear Weapons", lyfter fram att det är olagligt för en stat som är part i TPNW att nyttja säkerhetsgarantier under ett kärnvapenparaply, men att det är fullt möjligt att ansluta sig till konventionen om man avslutat en sådan överenskommelse.
3. Att Sverige är medlem i EU kommer inte att utgöra något hinder för ratificering av TPNW.

Svensk sammanfattning av:

THE TREATY ON THE PROHIBITION OF NUCLEAR WEAPONS: IMPLICATIONS FOR SWEDEN'S IMPORTS AND EXPORTS OF NUCLEAR MATERIAL AND ITEMS

Stuart Casey-Maslen

- Professor i folkrätt, juridiska institutionen, Pretoria universitet

Juni 2018

Sammanfattning gjord av Jan Larsson, jan.larsson@slmk.org.

Hela artikeln, på engelska, finns på www.slmk.org / www.ikff.se.

Artikeln behandlar konsekvenserna av FN:s konvention om förbud mot kärnvapen (Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, TPNW) för svensk import och export av nukleärt material och varor med dubbla användningsområden (både för civila och militära ändamål). Författaren redogör för vilka svenska åtaganden som gäller enligt icke-spridningsavtalet (Non-Proliferation Treaty, NPT), och hur dessa kommer att påverkas om Sverige ansluter sig till TPNW.

NPT

Icke-spridningsavtalet som trädde i kraft 1970, reglerar bland annat överföring mellan stater av kärnvapen och andra kärnladdningar samt av klyvbart material. Avtalet har olika regelverk för de fem erkända kärnvapenstaterna (de s.k. P5: USA, Ryssland, Kina, Storbritannien och Frankrike) och de kärnvapenfria stater som också är parter i avtalet.

De fem kärnvapenstaterna har enligt avtalet åtagit sig att inte till någon stat överföra kärnvapen eller andra kärnladdningar, samt att inte bistå någon icke-kärnvapenstat i att framställa kärnvapen. Icke-kärnvapenstaterna har å sin sida åtagit sig att inte ta emot kärnvapen eller andra kärnladdningar. De har också

förbundit sig att inte framställa kärnvapen och att inte söka hjälp från annat land för sådan tillverkning.

De icke-kärnvapenstater som är parter i NPT har vidare accepterat säkerhetskontroller genom IAEA, som ska garantera att de uppfyller sina åtaganden enligt avtalet. Syftet är framför allt att förhindra att anläggningar för fredlig produktion av kärnenergi används för att framställa kärnvapen. Dessa säkerhetskontroller gäller också klyvbart material och råmaterial som kan användas för tillverkning av det klyvbara materialet.

En brist i NPT är att förbudet gällande överföring av nukleärt material för tillverkning av kärnvapen bara gäller om mottagaren är en icke-kärnvapenstat, men inte om det handlar om en av de fem kärnvapenstaterna i NPT. Enligt NPT är det till exempel därmed tillåtet för Sverige att förse Frankrike eller England med klyvbart material även om syftet är tillverkning av kärnvapen.

När det gäller överföring av råmaterial och klyvbart material avsett för fredliga ändamål, är sådan överföring tillåten till alla länder som är parter i icke-spridningsavtalet. Detta gäller även varor med dubbla användningsområden, så länge dessa inte är avsedda för militära syften.

TPNW

Vad gäller överföring till annat land av kärnvapen eller andra produkter som kan användas för tillverkning av kärnvapen, är regelverket i TPNW strängare än det i NPT. Förbudet gäller överföring både till kärnvapenstater och till icke-kärnvapenstater.

Vad gäller två andra centrala nedrustningsavtal, det partiella provstoppsavtalet från 1963 och det fullständiga från 1996 (CTBT), ställs inte i något av dem krav som står i konflikt med TPNW:s regelverk.

En fråga som varit föremål för mycket diskussion är hur implementeringen av TPNW påverkar andra avtal som konventionens statsparter har ingått. Frågan behandlas i TPNW:s artikel 18, enligt vilken implementering av avtalet inte ska negativt påverka förpliktelser, som stater har tagit på sig enligt redan existerande internationella överenskommelser som de är parter i, och där förpliktelserna är förenliga med TPNW.

Kritiska röster har hävdad att konventionen om förbud mot kärnvapen försvagar icke-spridningsavtalet, vilket förstås är kritik som måste tas på allvar. På denna punkt hävdar emellertid artikelförfattaren bestämt att TPNW inte påverkar NPT negativt utan snarare förstärker detta avtal. Det rör framför allt en fråga som finns med i båda avtalen, nämligen överföring av klyvbart material avsett för tillverkning av kärnvapen. Här tillåter icke-spridningsavtalet överföring av sådant material till de fem kärnvapenstaterna, medan formuleringen i konventionen om förbud mot kärnvapen är starkare, med förbud mot överföring av sådant material till alla stater som är parter i denna konvention.

Svensk sammanfattning av:

MEMORANDUM ON THE TREATY ON THE PROHIBITION OF NUCLEAR WEAPONS

Treasa Dunworth

- Docent, juridiska institutionen, Auckland universitet

t.dunworth@auckland.ac.nz

Maj 2018

Sammanfattning gjord av Jan Larsson, jan.larsson@slmk.org.

Hela artikeln, på engelska, finns på www.slmk.org / www.ikff.se.

I denna artikel ger författaren rättsliga synpunkter på relationen mellan de tre viktigaste avtalen om kärnvapenedrustning och icke-spridning: konventionen om förbud mot kärnvapen (TPNW), icke-spridningsavtalet (NPT) och det fullständiga provstoppsavtalet (CTBT). Trots att det handlar om separata och från varandra oberoende avtal, utgör de viktiga delar i den sammanhängande mosaik som kan kallas den globala kärnvapenlagen, "the nuclear weapons law".

Huvudsyftet med NPT, som trädde i kraft 1970, är att förhindra spridning av kärnvapen, medan CTBT från 1996 handlar om att genom förbud mot provsprängningar försvåra utveckling av kärnvapen. TPNW är det nyaste av de tre avtalen – och det mest ambitiösa, med mål att skapa ett rättsligt bindande förbud mot kärnvapen.

TPNW: relation till NPT och CTBT

Fröet till TPNW återfinns i icke-spridningsavtalets artikel 6, som handlar om att alla stater som är parter i NPT ska arbeta för kärnvapenedrustning, bland annat genom att delta i seriösa förhandlingar om ett

avtal om fullständig kärnvapenedrustning under strikt internationell kontroll.

Konventionen om ett förbud mot kärnvapen är ett första steg mot avveckling av alla kärnvapen och dess artikel 4 beskriver hur kärnvapenstaterna kan verka för kärnvapenedrustning. På så sätt är TPNW en partiell implementering av NPT:s artikel 6.

CTBT och NPT har samexisterat i tjugofem år utan att detta lett till avtalens upplösning. Att två eller tre internationella avtal inom samma område existerar samtidigt är ingen ovanlighet. Enligt internationell traktaträtt (Wienkonventionen från 1969) gäller i sådana situationer att om avtalen har olika parter, kan ett senare avtal inte upplösa eller försvaga redan existerande.

TPNW kommer inte att leda till att vare sig NPT eller CTBT upplöses eller försvagas. Relationen mellan TPNW och redan existerande avtal om kärnvapen diskuterades ingående under FN-förhandlingarna om förbudskonventionen. Enligt internationell traktaträtt kan inte ett nytt avtal som TPNW negativt påverka eller upplösa redan existerande avtalsrelationer mellan stater, om inte de statsparter som ingår i de ak-

tuella avtalen är identiska. Det innebär att om denna fråga inte hade behandlats specifikt inom TPNW, hade läget varit att denna konvention inte ändrar de juridiska förpliktelser statsparterna har inom NPT eller CTBT.

Emellertid, på grund av frågans stora betydelse, var de förhandlande staterna överens om att den borde behandlas i avtalstexten. Resultatet blev artikel 18 i TPNW, med rubriken ”Förhållande till andra överenskommelser”. Texten där lyder, i svensk översättning: ”genomförandet av denna konvention ska inte påverka förpliktelser som statsparterna åtagit sig avseende befintliga internationella överenskommelser, i vilka de är parter, där dessa förpliktelser är förenliga med konventionen”.

Oenighet om TPNW:s artikel 18

De sista orden i artikel 18, ”där dessa förpliktelser är förenliga med konventionen” var föremål för diskussion under förhandlingarna och flera stater (inklusive Sverige) hade föredragit en text utan dem. Bakom detta ställningstagande fanns en oro för att TPNW skulle underminera icke-spridningsavtalet, att TPNW skulle uppfattas stå över NPT. För att förstå denna oro måste man påminna sig om en grundläggande skillnad i synen på NPT mellan de fem etablerade kärnvapenstaterna och NPT:s övriga parter, icke kärnvapenstaterna. Denna skillnad utvecklas i det stycke som följer.

Huvudsyftet med NPT var att inga stater utöver de fem som redan förfogade över kärnvapen när avtalet slöts skulle skaffa sig kärnvapen. Målet var icke-spridning och länderna utan kärnvapen avsvor sig möjligheten att skaffa dem. I gengäld lovade kärnvapenstaterna (och alla övriga stater) att arbeta för kärnvapenedrustning.

Obalans i icke-spridningsavtalet

Den obalans som är inbyggd i icke-spridningsavtalet och som accentuerats av att kärnvapenstaterna ibland hävdade att de enligt NPT har rätt att inneha kärnvapen, har med åren skapat en allt större frustration bland den stora majoritet av NPT-länder (idag 185) som inte har kärnvapen. Rörelsen för att förhandla fram en konvention som förbjuder kärnvapen har drivits av en önskan att eliminera denna obalans, vilket ligger

bakom den formulering av artikel 18 i TPNW som blev den slutgiltiga. Man ville försäkra sig om att ingen skulle kunna tolka TPNW så att konventionen skulle ge rätt åt de fem kärnvapenstaterna att på obestämd tid framöver inneha kärnvapen.

Ingen risk att NPT:s betydelse minskar

Enligt författaren, juristen Treasa Dunworth, innebär artikel 18 i dess slutgiltiga formulering ingen risk för att icke-spridningsavtalets betydelse minskar. För det första kan hela avtalstexten i TPNW ses som ett försök att förverkliga målen i NPT, vilket framgår i förordet till TPNW. För det andra baseras formuleringen i slutet av TPNW:s artikel 18 på en skrivning i det internationella vapenhandelsavtalet (Arms Trade Treaty - ATT), artikel 26. Syftet med denna skrivning var att säkerställa att avtalet inte skulle undermineras av andra avtal som styr handel med konventionella vapen. På liknande sätt säkerställer artikel 18 i TPNW att avtalets absoluta förbud mot att inneha kärnvapen inte kan omtolkas så att avsaknaden av förbud i NPT för vissa stater att inneha kärnvapen skulle kunna innebära en inskränkning av TPNW:s förbud mot kärnvapeninnehav.

I korthet:

1. Förbudskonventionen (TPNW), icke-spridningsavtalet (NPT) och det fullständiga provstoppsavtalet (CTBT) utgör de viktigaste delarna av det som kan kallas ”den globala kärnvapenlagen”.
2. Internationell traktaträtt innebär att om det finns två eller flera avtal inom samma område, gäller att ett senare avtal inte förändrar ett redan existerande avtal (utom i det fallet att båda avtalens parter är identiska).
3. Enligt NPT:s stadgar får avtalets icke-kärnvapenstater inte skaffa sig kärnvapen, medan något förbud mot innehav av kärnvapen inte finns för de fem etablerade kärnvapenstaterna. Däremot krävs av dem att delta i seriösa förhandlingar om ett avtal om fullständig kärnvapenedrustning.
4. Om någon av de fem etablerade kärnvapenstaterna ansluter sig till TPNW, kan denna stat enligt artikel 18 i konventionen inte hävda sin rätt att inneha kärnvapen genom att hänvisa till NPT.

Svensk sammanfattning av:

SAFEGUARDS PROVISIONS IN THE TREATY ON THE PROHIBITION OF NUCLEAR WEAPONS

Eirini Giorgou

- Rättslig rådgivare, International Committee of the Red Cross (ICRC)
- Tidigare rättslig rådgivare inom nedrustning för Irlands utrikesdepartement
- Jurist och doktor i folkrätt, Genève Universitet

Juni 2018

Sammanfattning gjord av Jan Larsson, jan.larsson@slmk.org.

Hela artikeln, på engelska, finns på www.slmk.org / www.ikff.se.

Sedan konventionen om förbud mot kärnvapen, TPNW, röstades igenom av 122 stater i juli 2017, har den upprepade gånger kritiserats för brister vad gäller konventionens säkerhetsgarantier. Dessa är förvisso inte perfekta, vilket är förklarligt med tanke på att förhandlingstiden var kort, meningsskiljaktigheterna stora och att det förelåg en stor brist på expertkunskap. Texten som här följer innehåller en analys av huvudargumenten i kritiken mot konventionen samt en beskrivning av hur denna kritik kan bemötas.

Argument 1: ”TPNW försvagar den gällande säkerhetsregimen”

TPNW har anklagats för att försvaga det redan befintliga systemet med säkerhetsgarantier genom a) att konventionen inte ställer som krav för ratificering att det finns en överenskommelse om säkerhetsgarantier och b) att den inte använder AP (Additional Protocol) som minimistandard.

Enligt icke-spridningsavtalet, NPT, ska icke-kärnvapenstaterna sluta ett heltäckande avtal om säkerhetsgarantier med IAEA (Comprehensive Safeguards Agreement, CSA), medan ett avtal enligt tilläggsprotokollet AP är frivilligt. Under FN-förhandlingarna

om förbudskonventionen framfördes av flera stater välgrundade argument för att en skärpning av AP från frivillig till obligatorisk vore att överträda förhandlingskonferensens mandat. För icke-kärnvapenstater intar TPNW samma position som NPT vad gäller säkerhetsgarantier, genom att konventionen av icke-kärnvapenstaterna kräver att de förhandlar fram en överenskommelse enligt CSA. Härutöver kräver TPNW att staterna bibehåller sina aktuella säkerhetsgarantier, vilket gör tilläggsprotokollet AP obligatorisk för de stater som redan är bundna av detta när TPNW träder i kraft.

Vad gäller kärnvapenstaterna går TPNW längre än NPT och kräver av dessa stater att de förhandlar fram ett fungerande system med säkerhetsgarantier av typ CSA, något som de inte är tvingade till av NPT (även om flera av dem har frivilliga avtal om säkerhetsgarantier).

Argument 2: ”Säkerhetsgarantierna i TPNW är vaga och ospecifika”

Vad gäller kärnvapenfria stater finns det en tydlig norm i INFIRC/153, som är förlagan för säkerhetsgarantier. Den här invändningen handlar därför om säkerhetsklausulerna i TPNW:s artikel 4, som rör kärnvapenstater, anslutna till TPNW. Här är texten

verkligen vag, vilket dock är berättigat. Det hade inte varit vare sig möjligt eller lämpligt att i förväg skapa en enhetlig norm för alla kärnvapenstater långt innan säkerhetsgarantierna ska träda i kraft för respektive stat, utan hänsyn till skillnader i ländernas kärnvapenarsenaler och framtida utveckling av dessa arsenaler.

Vidare skulle skapandet av nya normer för säkerhetsgarantier ligga utanför förhandlingskonferensens mandat, förutom att det skulle kunna uppfattas som ett intrång i IAEA:s auktoritet.

Argument 3: ”TPNW skapar två olika standards för säkerhetsgarantier, vilket är kontraproduktivt”

Enligt detta argument hjälper inte TPNW till med att skapa förtroende och bidrar därför inte till fullständig, verifierbar och irreversibel nedrustning. Kryphålet det gäller handlar om stater som inte hade kärnvapen efter den 7 juli och som inte har en giltig AP vid tiden för avtalets ikraftträdande – dessa stater är enligt TPNW inte förpliktade att anta en sådan, medan stater som innehått kärnvapen efter stoppdatumet måste anta säkerhetsgarantier som är likvärdiga med CSA plus AP, vad gäller omfång och syfte.

Det hävdas också att detta differentierade sätt att behandla länder motsäger NPT, särskilt dess ”Action 30” (finns att läsa i slutdokumentet efter 2010 års NPT Review Conference), där det föreskrivs att när kärnvapnen avskaffats ska IAEA:s strängaste norm för säkerhetsgarantier (CSA+AP) gälla för alla stater.

Man kan med fog hävda att det som för närvarande bromsar arbetet med kärnvapenedrustning inte är ovilligheten hos ett mindre antal stater att anta AP (vilket de inte är skyldiga att göra), utan snarare det faktum att kärnvapenstaterna misslyckats med att implementera sin åtaganden enligt NPT.

Det är också logiskt att hävda att differentierade säkerhetsgarantier är nödvändiga, med tanke på hur mycket lättare det är för en stat som haft kärnvapen att gömma undan eller återanskaffa klyvbart material av vapenkvalitet och att komma i besittning av relevant teknologi, jämfört med en stat som aldrig haft sådana vapen.

Avslutningsvis några fakta

För det första: TPNW är inte, och har aldrig avsetts vara, en heltäckande kärnvapenkonvention. Vad som utmärker en sådan, jämfört med TPNW, är att den innehåller villkor och bestämmelser relaterade till verifikation av en fullständig och irreversibel eliminering av kärnvapen. Dessa är oundgängliga för att uppnå och vidmakthålla en värld fri från kärnvapen – men, vare sig man gillar det eller inte, så var detta inte den roll som hade givits TPNW av dem som gjorde utkastet till konventionen.

För det andra: lika viktigt för att upprätthålla ett kärnvapenfritt status quo är säkerhetsgarantier, som kan säkerställa att alla ämnen och all aktivitet som inkluderar kärnenergi uteslutande används för fredliga syften. Säkerhetsgarantier ska tillämpas universellt. Idag är det icke-spridningsfördraget NPT som sätter miniminormen för säkerhetsgarantier, men stater som inte är anslutna till NPT har i praktiken inga skyldigheter vad gäller säkerhetsgarantier.

För det tredje: för kärnvapenedrustning finns ingen patentrösning. Vägen till global zero, inga kärnvapen alls i världen, förutsätter uthållighet, beslutsamhet, förtroende och framför allt, politisk vilja. TPNW utgör inte den vägens ände, utan ett viktigt (och nytt) steg i rätt riktning. För att nå slutmålet kommer man att behöva vidta ytterligare mått och steg.

TPNW är nu en realitet. Trots sina tillkortakommanden har konventionen rört om i kärnvapenedrustningens stillastående vatten. I stället för att engagera sig i meningslösa debatter för eller emot den, borde staterna förena sina krafter för att vidmakthålla och förstärka det momentum som nu finns, de möjligheter som öppnat sig för att vidta verkningsfulla åtgärder. Faktum kvarstår ju att en stor majoritet av världens kärnvapenfria stater har gjort ytterligare en ansträngning för att bidra till att artikel 6 i NPT implementeras. Det är hög tid för kärnvapenstaterna att göra sammalunda – de har dussintals icke-implementerade åtaganden och förpliktelser att välja mellan.

Problemet är bara att tiden håller på att rinna ut.

Svensk sammanfattning av:

TREATY ON THE PROHIBITION OF NUCLEAR WEAPONS: THE ROLE OF MEETINGS OF STATES PARTIES AND REVIEW CONFERENCES

Peter Herby

- Chef för Petersburg Partnership
- Konsult inom nedrustning och vapenkontroll
- Tidigare chef på International Committee of the Red Cross (ICRC) vapenenhet (1994-2012)

Juni 2018

Sammanfattning gjord av Jan Larsson, jan.larsson@slmk.org.
Hela artikeln, på engelska, finns på www.slmk.org / www.ikff.se.

Det här är en sammanfattning av Peter Herbys artikel om FN:s kärnvapenkonvention och betydelsen av statspartsmöten och översynskonferenser av internationella avtal. Artikeln behandlar hur ett internationellt avtal lever vidare, följs upp och utvecklas i och med statspartsmöten.

Nedrustningsavtal är som levande organismer – de avspeglar sin samtid och de begränsningar som givits av det sammanhang i vilken de fötts fram. Om de ska leva vidare och ha något inflytande måste de vårdas. Därför krävs av sådana avtal att de också beskriver hur de stater som är anslutna till avtalet ska mötas för diskussioner och regelbunden översyn av avtalet, så att detta ska kunna anpassas till nya förhållanden.

FN:s nyligen framförhandlade konvention om ett förbud mot kärnvapen (The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, TPNW) är ett viktigt bidrag till världens nedrustningsansträngningar. Förhoppningsvis kan konventionen leda till att det utvecklas en världsomspännande etisk norm, som slår fast att kärnvapen är både moraliskt förkastliga och olagliga. Genom att förbjuda alla aktiviteter som involverar

kärnvapen fyller konventionen ett juridiskt tomrum i internationell rätt.

TPNW har mejslat fram den rättsliga och humanitära bas som alla samtal om kärnvapenedrustning måste vila på, men i konventionen har ett antal nyckelfrågor lämnats olösta. Tanken är att dessa frågor ska behandlas vid framtida gemensamma möten med de anslutna staterna. De nyckelfrågor som det gäller handlar om att:

1. Skapa ett internationellt organ (liknande IAEA) som kan verifiera att avtalet efterlevs av alla dess medlemmar.
2. Bestämma sista datum för när alla kärnvapen ska vara avlägsnade från territorierna i avtalets kärnvapenstater.
3. Skapa ett system för att registrera framsteg på vägen mot nedrustning, bland annat hur destruktionen av kärnvapen framskrider i de av avtalets stater som innehar sådana.

Konventionen uppmuntrar och möjliggör framtida

möten mellan konventionens stater, både de som har och de som inte har kärnvapen. Detta är viktigt eftersom inga kärnvapenstater deltog i de FN-förhandlingarna där konventionen arbetades fram, och de kunde därför inte bidra med sin tekniska sakkunskap. Om icke-kärnvapenstaterna hade försökt lägga in sådana tekniska beskrivningar i TPNW, hade de troligen blivit kritiserade för bristfälliga skrivningar i konventionen, vilket skulle kunna utgöra ett hinder för kärnvapenstater att ansluta sig. I stället skulle i framtiden kärnvapenstaterna kunna diskutera inbördes och lägga fram gemensamma förslag till förbättringar av avtalstexten.

Det bör noteras att i FN-beslutet om att inleda förhandlingar om en förbudskonvention beskrevs målet som att skapa ett förbud mot kärnvapen som skulle leda till dessas elimination någon gång i framtiden.

Historiskt har möten mellan stater som är parter i internationella avtal haft stor betydelse för att stärka sådana avtal. Det tydligaste exemplet är konventionen om förbud mot biologiska vapen (The Biological and Toxin Weapons Convention, BTWC). Under flera decennier har möten och översynskonferenser med konventionens parter gjort BTWC starkare. Framför allt under de senaste femton åren har framsteg gjorts och de deltagande länderna har visat stor förmåga att anpassa BTWC till den vetenskapliga utvecklingen och det förändrade säkerhetsläget efter kalla kriget.

Internationella avtal är aldrig perfekta. De utgör en återspeglning av moraliska, rättsliga och politiska krav, av tekniska och säkerhetsmässiga intressen och av vilken förståelse man har för aktuell teknologi. Möten mellan stater och gemensamma översynskonferenser kommer att krävas för att anpassa och förbättra konventionen.

Staters beslut om anslutning till FN:s konvention om förbud mot kärnvapen bör grundas på grundläggande rättsliga och moraliska värderingar och inte på hur perfekt avtalstexten är formulerad. Som en gemensam bas måste däremot finnas en vilja och ett engagemang att utveckla och förbättra konventionen, vilket bara kan göras av de stater som anslutit sig.

Svensk sammanfattning av:

THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS AND THE TREATY ON THE PROHIBITION OF NUCLEAR WEAPONS

Erin Hunt

- Programansvarig Mines Action Canada
- Master i mänsklig säkerhet och fredsbyggande från Roads universitet, Kanada

Augusti 2018

Sammanfattning gjord av Jan Larsson, jan.larsson@slmk.org.

Hela artikeln, på engelska, finns på www.slmk.org / www.ikff.se.

Som ledande nation vad gäller hållbar utveckling har Sverige goda skäl att underteckna och ratificera FN:s konvention om förbud mot kärnvapen, TPNW. Som part i denna konvention skulle Sverige kunna bidra till att kärnvapen avskaffas och stärka sin position internationellt.

Sveriges utrikespolitiska mål kan nås bara om man uppmärksammar de två stora hot som mänskligheten står inför: klimatförändringar och kärnvapen. Klimatförändringar sker långsamt och kan motverkas, men de skador som kärnvapen åstadkommer om de används sker omedelbart och kommer att vara oåterkalleliga. Ett enda kärnvapen som sprängs över en storstad kommer att döda miljontals människor och fortsätta att skada människor och miljö under decennier framåt. Ingen hjälp av betydelse kommer att finnas tillgänglig och ingen stat eller internationell organisation kommer att ha förmåga att sätta in några hjälpinsatser som har mer än marginell effekt.

Medan Sverige gör viktiga insatser för att påverka klimatförändringar har landets ambitioner när det gäller att möta kärnvapenhotet varit mindre ambitiösa, vilket är ett problem bland annat för att kärnvapnen även hindrar genomförandet av FN:s

övriga globala mål för hållbar utveckling (Sustainable Development Goals).

De globala mål för hållbar utveckling, som ingår i FN:s Agenda 2030 är långtgående: att göra slut på fattigdom, att skydda vår planet och säkerställa att alla människor får åtnjuta fred och välbefinnande. Alla världens länder har förbundit sig att arbeta för att uppnå de globala målen fram till år 2030 och Sverige strävar efter att vara ledande vad gäller hållbar utveckling. Men – att använda, utveckla eller inneha kärnvapen, eller att förlita sig på kärnvapenavskräckning för att uppnå sina politiska eller militära mål, är helt oförenligt med åtagandet att arbeta för hållbar utveckling.

Kärnvapen: varaktiga hot

Även om kärnvapen aldrig mer kommer att användas, är bara det faktum att de existerar ett hinder för att uppnå målen för hållbar utveckling. Idag lägger kärnvapenmakterna enorma summor pengar på produktion, utveckling och modernisering av kärnvapen. Som exempel kommer USA under det kommande decenniet att använda uppskattningsvis 348 miljarder dollar för sin kärnvapenarsenal, vilket motsvarar 95 miljoner dollar per dag. Och USA är

bara en av nio kärnvapenländer, länder som alla moderniserar och investerar i sina kärnvapen.

Investeringar i kärnvapen sker inte bara i kärnvapenländer. Mellan 2014 och 2017 gjorde finansinstitut i 24 länder mer än 525 miljarder dollar tillgängliga för offentligt ägda företag som producerar kärnvapen. I jämförelse med dessa summor är de pengar som sätts på att uppnå målen för hållbar utveckling mycket blygsamma. OECD-ländernas¹ sammanlagda bidrag för stöd till utveckling var 2017 endast 146,6 miljarder och Sveriges bidrag var 5,5 miljarder.

Världen behöver mer investeringar i hållbar utveckling för att uppnå de globala målen till år 2030. Enligt Världshälsoorganisationen (WHO) krävs att de årliga investeringarna för hälsorelaterade mål successivt ökas från idag 134 miljarder dollar till 371 miljarder dollar år 2030. Att investeringarna måste ökas gäller för alla områden inom hållbar utveckling. Samtidigt slösas mycket pengar bort på utveckling och tillverkning av kärnvapen. Även om dessa vapen inte kommer till användning har de en negativ inverkan på globala framsteg inom hållbar utveckling genom att styra iväg välbehövliga finansiella resurser åt fel håll.

Ett verktyg för hållbar utveckling

Kärnvapnens negativa inverkan på hållbar utveckling var en av drivkrafterna bakom det humanitära initiativet som samlade ett stort antal länder för internationella konferenser om kärnvapens humanitära konsekvenser. Detta initiativ ledde till sist fram till förhandlingarna om FN-konventionen om kärnvapenförbud år 2017. I konventionstextens inledning lyfter man fram de oerhört allvarliga effekterna av kärnvapen på miljö, socioekonomisk utveckling, global ekonomi, säker livsmedelsförsörjning samt nuvarande och framtida generationers hälsa. För att kunna bidra till att målen i Agenda 2030 uppnås måste Sverige därför underteckna och ratificera förbudskonventionen.

Konventionen om förbud mot kärnvapen är byggd på en humanitär grund som sätter människor som utsätts och kan komma att utsättas för effekterna av kärnvapen i centrum. Konventionens grunder hänger därför nära samman med målen för hållbar

utveckling. Med sitt fokus på mänsklig säkerhet och med starka åtaganden vad gäller jämställdhet och ursprungsbefolkningars rättigheter, går konventionen i takt med en feministisk utrikespolitik och Sveriges position som ett ledande land vad gäller hållbar utveckling.

Agenda 2030 är ett långsiktigt projekt. Det är därför möjligt att det, i takt med nya regeringar, kommer att ske förändringar i vilka mål Sverige prioriterar. Något som inte kommer att ändras är det bidrag till dessa mål som konventionen om kärnvapenförbud ger. Som ledande kraft för hållbar utveckling kommer Sverige att få uppleva hur insatserna för hållbar utveckling stärks när alltfler länder ratificerar konventionen.

De allmänna förpliktelser som uttrycks i konventionens artikel 1 ger en överblick över dess olika förbudsregler, bland dem förbud mot tillverkning, överföring, lagring, testning och användning av kärnvapen.

Då dessa förbud syftar till att förhindra framtida kärnvapenexplosioner och förebygga skador på människor och miljö, är de nära förbundna med ett antal globala mål för hållbar utveckling. Några av dessa mål hänger särskilt tydligt ihop med konventionens förbud mot användning och testning av kärnvapen: mål 3, "säkerställa att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar"; mål 6: "säkerställa tillgång till och hållbar vatten- och sanitetsförvaltning för alla"; mål 14: "bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt i syfte att uppnå en hållbar utveckling"; mål 15: "skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstöringen samt hejda förlusten av biologisk mångfald" samt mål 16: "Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, se till att alla har tillgång till rättvisa samt bygga upp effektiva och ansvarsskyldiga och inkluderande institutioner på alla nivåer".

Förbudet i konventionens artikel 1a mot att utveckla och tillverka kärnvapen kommer att begränsa de finansiella och vetenskapliga resurser som läggs på kärnvapen, medan förbudet mot att bistå någon i

sådan verksamhet kommer att begränsa privata investeringar i företag som tillverkar kärnvapen. En minskning av de resurser som läggs på kärnvapen kan möjliggöra en ökning av finansiella resurser och forskning som satsas på hållbar utveckling.

De förpliktelser som uttrycks i förbudskonventionens artikel 6 och 7 kommer att stärka förverkligandet av flera av utvecklingsmålen. Artikel 6.1 om stöd till individer som har påverkats negativt av kärnvapen-användning eller provsprängningar kommer ha en direkt inverkan på utvecklingsmål 16, om fred, rättvisa och starka institutioner, genom att fylla det rättsliga gap som finns för kärnvapen och genom att förbättra utsatta individers rättigheter. Vidare kommer skyldigheter vad gäller stöd till människor som utsatts för kärnvapen (både som vapen i krig och i samband med provsprängningar) att bidra till att FN:s mål 3 för hållbar utveckling blir verklighet, tack vare principen om icke-diskriminering i konventionens avtalstext. Vidare kan stödåtgärder som sätts in på ett sätt som tar hänsyn till ålder och kön bidra till utvecklingsmål 5 om jämställdhet, genom att uppmärksamma hälsoeffekter av kärnvapensprängningar, eftersom dessa drabbar kvinnor och flickor speciellt allvarligt.

Förbudskonventionens artikel 6.2 om åtgärder för miljösanering kommer att bidra till att flera utvecklingsmål kan förverkligas. Så kan till exempel åtgärder mot kärnvapenorsakad kontamination återställa skadade ekosystem på land och i de stora haven eller åtminstone neutralisera pågående skadliga processer inom dessa ekosystem. På så sätt kan både utvecklingsmål 14 om hav och marina resurser och mål 15 om ekosystem och biologisk mångfald stödjas.

Det finns vetenskapligt stöd för att kontamination orsakad av användning och testning av kärnvapen påverkat floran till havs och på land och gjort stora landområden omöjliga att beträda. Miljösanering kan bidra till att markområden blir långsiktigt användbara för livsmedelsproduktion och kan därigenom förverkliga två utvecklingsmål: mål 2 om att "Avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning, uppnå en bättre kosthållning och främja ett hållbart jordbruk" samt mål 3 om att "Säkerställa att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla män-

niskors välbefinnande i alla åldrar". Slutligen kan åtgärder beskrivna i förbudskonventionens artikel 7 som syftar till att främja internationellt samarbete ses om en återspeglning av utvecklingsmål 17 om att "Stärka metoder för genomförande och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling".

Sammanfattande slutsatser

Om kärnvapnen fortsätter att finnas kommer de att fortsätta utgöra ett hot mot möjligheten för världen att uppfylla FN:s mål för hållbar utveckling.

Kärnvapnen måste elimineras för att verkliga framsteg i riktning mot hållbarhetsmålen ska kunna förverkligas och Sverige måste därför bidra till att de första viktiga stegen i riktning mot ett avskaffande av kärnvapnen tas. Historiska erfarenheter talar för att det bästa sättet att eliminera en viss typ av vapen är att först förbjuda det. Om Sveriges engagemang för hållbarhetsmålen och för en feministisk utrikespolitik ska vara trovärdigt måste Sverige därför underteckna och ratificera FN:s konvention om förbud mot kärnvapen.

FOTNOT:

1 Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) är en internationell organisation med 35 medlemsländer för utbyte av idéer och erfarenheter mellan demokratiska industriländer med marknadsekonomi, inom områden som påverkar den ekonomiska utvecklingen.

ATOMVÅPENFORBUDET ER I SAMSVAR MED LIBERALE PRINSIPPER

Abid Raja

- Norsk stortingspolitiker for Venstre (socialliberaler) sedan 2013
- Utenriks- og forsvarskomiteen
- Jurist

September 2018

I dag er det allment akseptert at atomvåpen har uakseptable humanitære konsekvenser, og alle er enige om at målet er en verden fri for atomvåpen. Venstre mener at et forbud mot atomvåpen er et viktig skritt på veien dit. Så lenge atomvåpen anses som legitime stridsmidler, vil ikke presset på å kvitte seg med dem bli tilstrekkelig stort.

Venstre bygger sin ideologi på den sosiale liberalismen. Sentralt i denne ideologien er tanken om at dagens generasjon ikke har rett til å frarøve våre barn og barnebarn den friheten og ressursene vi i dag kan nyte godt av. Selv en regional krig der atomvåpen blir brukt vil kunne true livsgrunnlaget på kloden gjennom de katastrofale ødeleggelsene det vil medføre. Derfor er forbudet mot atomvåpen helt i tråd med Venstres grunnleggende ideologiske prinsipper.

Da atomvåpenforbudet ble vedtatt i FN 7. juli 2017, ble et viktig hull i folkeretten dekket. Andre inhumane våpen som særlig rammer sivile, som landminer, klasevåpen, kjemiske og biologiske våpen, er forbudt for lengst. Atomvåpen har lenge vært det eneste masseødeleggelsesvåpenet som ikke er underlagt et internasjonalt forbud. Når et stort flertall av FNs medlemsland nå har vedtatt en traktat som forbyr atomvåpen, er det sendt et kraftfullt signal om at også atomvåpen anses som uakseptable og illegitime.

Ingen statsleder ville finne på å skryte av at de har kjemiske eller biologiske våpen. Slike våpen er for-

bundet med stigma. Atomvåpen har imidlertid blitt behandlet som et unntak, og har lenge blitt ansett som et tegn på makt og et statussymbol for flere land. Hensikten med et forbud er å utvikle en norm som gjør det belastende å tilegne seg atomvåpen og true med å bruke dem i et forkjøpsangrep. Ingen har illusjoner om at dette betyr at atomvåpen vil forsvinne så snart forbudet trer i kraft. Derimot mener vi at den vil bidra til å skape en ny normativ standard, og at stadig flere stater vil støtte opp om et slik forbud. Det igjen vil øke presset for nedrustning.

Norge hadde en sentral rolle i oppstarten av det humanitære initiativet på atomvåpenområdet, og prosessen som ledet fram til at atomvåpenforbudet ble vedtatt. Kunnskapen om atomvåpens reelle konsekvenser og den store sikkerhetstrusselen de innebærer, gjorde at stadig flere innså at et forbud var nødvendig. Likevel valgte Norge å stå utenfor forbudsforhandlingene, og vi har så langt ikke underskrevet forbudstraktaten. Venstre mener Norge bør underskrive og ratifisere denne traktaten.

Norge har – i likhet med Sverige – en lang tradisjon for internasjonalt arbeid for fred og nedrustning. Vi har over tid bygd oss opp en kompetanse på internasjonale initiativer som det er viktig å forvalte. Støtte til atomvåpenforbudet er en naturlig fortsettelse av dette engasjementet. Ved å ratifisere atomvåpenforbudet, vil Norge styrke sin posisjon til å påvirke andre land i å fremme atomnedrustning og ikkespredning.

Venstre definerer NATO som en av grunnpilarene i norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. Derfor har vi alltid argumentert for at norsk tiltredelse i atomvåpenforbudet ikke må gå på tvers av våre internasjonale forpliktelser innad i alliansen. Vi mener dette er mulig å få til gjennom politisk lederskap og dialog med andre NATO-land. Å undertegne atomvåpenforbudet vil ikke si at Norge trekker seg fra alliansens strategiske rammeverk. Å støtte et forbud som skaper ny dynamikk og fart i nedrustningsarbeidet, og som øker presset på balansert og gjensidig nedrustning, handler nettopp om å legge forholdene til rette for en atomvåpenfri verden.

Venstre mener at en norsk beslutning om å tiltre atomvåpenforbudspakten og NATO-medlemskap er fullt ut forenelig. Dette til tross for at Norge ville være det første NATO-landet som ville følge forbudssporet. Vi vil understreke at det i dag ikke er NATO-alliansens defensive atomvåpenpolitikk som utgjør en trussel for bruk av atomvåpen i dagens ustabile verden. Faren for atomopprustning utover de opprinnelige atomvåpenmaktene, samt trusselen fra ikke-statlige aktører med atomvåpen utgjør en reell trussel mot verdensfreden. At Norge støtter et atomvåpenforbud vil som sådan støtte opp under ikkespredningsarbeidet, et uttalt mål også for forsvarsalliansen NATO.

Ikkespredningsavtalen har lenge vært det sentrale rammeverket for nedrustning. Avtalen forplikter atomvåpenstater til å ruste ned og avskaffe atomvåpen, og har vært det mest konkrete bidraget til nedrustning siden den først ble ratifisert. Samtidig er det mye som fortsatt gjenstår, og vi mener at atomvåpenforbudet er et viktig, nytt instrument. Atomvåpenforbudet skaper ny dynamikk i diskusjonene om å ruste ned og avvike atomvåpen. Forbudstraktaten er altså en oppfølging av ikkespredningsavtalen, som utfyller og forsterker den. FNs generalsekretær Antonio Guterres har framhevet atomvåpenforbudets betydning og understreket at forbudet er fullt kompatibelt med ikkespredningsavtalen.

I en tid hvor atomvåpenstater moderniserer og oppgraderer sine våpenarsenaler og truer med atomkrig, er det særlig viktig at vi bidrar til å holde fokus på nedrustning. Klar støtte til forbudet bidrar til å stigmatisere atomvåpen og forsterke presset på atomvåpenstatene til å forsterke innsatsen for gjensidig og balansert nedrustning.

EN FEMINISTISK REFLEKTION OM KÄRNVAPEN- NEDRUSTNING OCH FÖRÄNDRING

Emma Rosengren

- Doktorand i internationella relationer vid Institutionen för ekonomisk historia och internationella relationer, Stockholms universitet

emma.rosengren@ekohist.su.se

Augusti 2018

Få saker verkar cementera konservativa uppfattningar om genus så mycket som säkerhetspolitik. När Sveriges utrikesminister Margot Wallström (S) lät meddela att hon ville ansluta Sverige till ett internationellt förbud mot kärnvapen – ett förbud som den svenska regeringen varit med och förhandlat fram – drabbades konservativa debattörer av kollektiv hysteri. Än värre blev det när det blev känt att Donald Trumps försvarsminister hotat försvarsminister Peter Hultqvist att ett svenskt undertecknande av kärnvapenförbudet kunde komma att riskera framtida relationer med Nato. I den här artikeln ges en feministisk reflektion om hur vi kan förstå motståndet mot kärnvapenedrustning och vurmandet för det manliga beskyddets logik.

Den 7 juli 2017 enades en majoritet av FN:s medlemsstater om ett förbud mot kärnvapen, trots att kärnvapenstaterna inte deltog i förhandlingarna. Sveriges utrikesminister Margot Wallström meddelade strax därpå att den svenska regeringen skulle utreda konsekvenserna av en svensk anslutning till förbudet, med sikte på ratificering.¹ Detta öppnade upp för en intensiv debatt. Även om utrikesministern fick stöd från organisationer i det civila samhället, som några månader senare fick Nobels fredspris för sina insatser,² mötte hon massiv misstro och kritik. Som feministisk forskare om internationella relationer, med fokus på svensk säkerhetspolitik, nedrustning och kärnvap-

en under det kalla kriget, slog det mig hur kritiken mot Wallström ljuder som ett eko av misogynna röster från den svenska kärnvapendebatten på 1950-talet. I den här artikeln använder jag mediedebatten om kärnvapenförbudet som empirisk lins för att resonera kring hur kärnvapen och nedrustning kan förstås utifrån ett feministiskt perspektiv.³

Återblick

Kärnvapen har en särskild plats i svensk säkerhetspolitisk historia. Samma år som USA bombade de japanska städerna Hiroshima och Nagasaki påbörjades kärnvapenforskning i Sverige. Programmet var dock hemligt, och först i början av 1950-talet kom frågan att nå en bredare allmänhet och en intensiv debatt tog fart.⁴ Bland de främsta förespråkarna fanns Överbefälhavare Nils Swedlund. Högerpartiet var också positiva, Liberalerna var försiktigt positiva och Centerpartiet intog en avvaktande hållning. Regeringspartiet Socialdemokraterna var djupt splittrat. 1958 bildades Aktionsgruppen mot svensk atombomb (AMSA), som tillsammans med det socialdemokratiska kvinnoförbundet (SSKF) under ledning av Inga Thorsson, som ofta beskrivs som motståndarsidans ledare, drev en intensiv kampanj mot svenska kärnvapen.⁵

Trots att feministisk forskning har vunnit mark inom en rad akademiska discipliner råder brist på forskning om genus och kärnvapen, både i Sverige och interna-

tionellt. Den svenska forskning som är relevant i sammanhanget berör framförallt frågor om kärnvapen, politiskt aktörskap och kön. Historikern Anna-Greta Nilsson Hoadley menar att SSKF:s handlingsutrymme var begränsat och att de mötte starkt internt motstånd.⁶ Historikern Gunnel Karlsson förklarar att detta motstånd uppstod för att de agerade som kvinnor inom ett område som tidigare varit förbehållet män - försvarspolitik.⁷ Ett exempel på detta var reaktionerna som följde när Thorsson i februari 1956 informerade partistyrelsen att SSKF var mot svensk kärnvapenanskaffning. Per Edvin Sköld anklagade henne för att föra "ett mera affektivt än ett genomtänkt argument". Statsminister Tage Erlander vädjade till Thorsson att ändra uppfattning, och riksdagsledamot Ragnar Lassinantti sade sig tro "att liksom i så många andra kritiska situationer kvinnorna även i denna fråga kommer att följa karlarna". Enligt honom fanns det ingen anledning att "gå på två linjer".⁸ Vad dessa reaktioner visar är att Thorsson framställdes som mer känslös än rationell, att det var hon som skulle ändra ståndpunkt, att den manliga normen skulle hållas intakt. I en rapport skriven för *Weapons of Mass Destruction Commission* argumenterar tre genusforskare att kärnvapen förväntas diskuteras på ett "rationellt" sätt. Den rationella logiken är enligt dem kopplad till en maskulin identitet, medan motsatsen, att ge uttryck för känslor, förknippas med en feminin identitet. Givet ett maskulint tolkningsföreträde och en nedvärdering av det som förknippas med kvinnor, avfärdas och ignoreras argument som avviker från den rationella logiken.⁹

Allteftersom debatten om de svenska kärnvapnen fortlöpte la motståndarna fokus vid de internationella förhandlingar om nedrustning som den svenska regeringen var engagerad i. Detta var i en tid då formella förhandlingar om förbud mot spridning av kärnvapen var i sin linda.¹⁰ Det dröjde dock fram till 1968, då Sverige skrev under icke-spridningsavtalet om kärnvapen (NPT) som de svenska kärnvapenplanerna helt övergavs. När Sverige skrev under NPT var det som historikern Karl Molin skriver "den odisciplinerade oppositionen som 'fick rätt'".¹¹ Nedrustning kom att bli en central del i den aktiva utrikespolitik som tog form under statsminister Olof Palme. Det var först efter det kalla krigets slut som engagemanget klingade av. När Wallström tillträdde som utrikesminister och deklarerade en feministisk utrikespolitik uppstod dock möjlighet för detta att ändras. Wallström tillsatte en särskild

delegation om folkrätt och nedrustning på UD, med representation från såväl försvarsdepartementet och försvarsmakten som akademien och civila samhällets organisationer. Jag tolkar det som en intention att återigen prioritera nedrustning inom den svenska utrikespolitiken.

Den farliga naiviteten

Tillbaka till 2017. I sin vilja att ansluta Sverige till kärnvapenförbudet placerade Wallström frågan i en historisk kontext av aktivt nedrustningsengagemang: "Sedan vi tillträdde har regeringen återigen placerat Sverige i centrum för det globala nedrustningsarbetet. Samtidigt som vi bygger upp vår egen konventionella militära kapacitet och utökar mellanstatliga samarbeten så är vi medvetna om betydelsen av dialog, diplomati och arbete för fred. En kärnvapenfri värld uppnås inte med naivitet eller passivitet utan genom en balansgång mellan pragmatism och tydliga ideal."¹² Här ryms en historisk hänvisning till den nedrustningspolitik som tidigare har drivits. Hon betonar också att detta inte ska tolkas som naivt eller passivt. Reaktionerna lät dock inte vänta på sig. "Margot Wallström är naiv om kärnvapen". Så löd rubriken för Expressens ledare den 29 augusti 2017. I ljuset av Nordkoreas missilttest ses Wallström som "världsfrånvänd" när hon vill ansluta Sverige till kärnvapenförbudet.¹³ Moderaternas delegationsledare i Europaparlamentet Gunnar Hökmark använde liknande vokabulär i ett debattinlägg i Aftonbladet. Förutom att vara naiv menade han att Wallström var världsfrånvänd, och i sin naivitet farlig.¹⁴ Kristdemokraterna Mikael Oscarsson och Sofia Damm skrev att "Den internationella maktbalansen riskerar att hotas av en naivitet kring kärnvapen och en krass, säkerhetspolitisk verklighet."¹⁵ Ledaren i Sydsvenskan slog fast att "Landets säkerhet måste gå före en visserligen vacker men orealistisk vision."¹⁶ Naiv, världsfrånvänd och orealistisk, det är så Wallström beskrivs.

Feministiska forskare har visat att begrepp som naiv och orealistisk historiskt har kopplats samman med att vara kvinna, ett feminiserat attribut förenat med känsla. Att vara realistisk å andra sidan kopplas till naivitetens motsats, till det rationella och förnuftiga. Dessa begrepp har knutits samman med att vara man, och kan ses som maskulint kodade i sin användning över tid. På liknande sätt finns en historisk uppdelning mellan det som ses som "mjukt" och "hårt". Det mjuka

knys samman med känsla och femininitet, det hårda med förnuft och maskulinitet. Det finns ingen nödvändig konsekvens i detta, utan det kan ses som ett generaliserat och förenklat mönster. Dessa föreställningar är dock etablerade. I ett försvar av regeringens inställning till kärnvapenförbudet skriver Olov Abrahamsson vid Norrländska Socialdemokraten: "Svensk utrikes-, säkerhets-, och försvarspolitik handlar inte om antingen-eller utan om både-och. Den måste rymma både mjukt (som arbetet för fred, diplomatiska lösningar och kärnvapenedrustning) och hårt (som att stärka det egna försvaret och utveckla militära samarbeten med andra länder)."¹⁷ I sitt försvar av Wallströms linje återstapar han kopplingarna mellan kärnvapenedrustning och mjukhet å ena sidan, och försvar och hårdhet å andra sidan. Dessa associationer fanns innan Wallström skrev sitt debattinlägg, och de reproducerades i reaktionerna som följde.

Vad är det då som kritikerna är så rädda för? Den huvudsakliga farhågan i det undersökta materialet handlar om Sveriges möjlighet att samarbeta med/gå med i den militära försvarsorganisationen Nato. Wallström argumenterade i sitt första debattinlägg att förbudet inte skulle påverka relationerna med USA. Dock fick ett brev från USA:s försvarsminister James Mattis till Sveriges försvarsminister Peter Hultqvist kritikerna att hävda motsatsen. Enligt SvD varnar Mattis för att "ett svenskt-amerikanskt samarbete på försvarsområdet försvåras om regeringen skriver på konventionen".¹⁸ I ett debattinlägg skriver de moderata debattörerna Karin Enström och Hans Wallmark: "Kärnvapenedrustning är viktig men vi har under en längre tid varnat för att konventionen om förbud av kärnvapen riskerar att skada Sveriges relationer. Bland annat uppges det finnas ett brev från USA:s försvarsminister James Mattis som bekräftar våra farhågor. Enligt media kommer den svenska relationen till Nato och viktiga länder att påverkas negativt om Sverige undertecknar konventionen." Vidare menar de: "I en orolig omvärld måste Sveriges säkerhet stärkas. Då gäller det att värna vårt lands handlingsfrihet."¹⁹ Även om de ser kärnvapenedrustning som ett viktigt mål, finns det annat som är överordnat. Sveriges möjlighet att vara med i Nato, och att därigenom ta del av en beskyddsdoktrin förankrad i kärnvapeninnehav, verkar vara ett överordnat mål. När kärnvapenivrvarna på 1950-talet argumenterade för att behålla kärnvapenprogrammet framhöll de just handlingsfrihet som ett

huvudargument. Sverige skulle behålla möjligheten att skaffa kärnvapen om så krävdes. Idag är handlingsfriheten att gå med i Nato det som dominerar. Det paradoxala i att bibehålla handlingsfriheten och samtidigt basera det egna agerandet på uttalanden av ett annat lands regeringsrepresentant förblir oproblematiserat.

Föreställningar om genus, vad det betyder att vara kvinna, man eller inget av det skiljer sig åt världen över, i olika tidsepoker och i skilda kontexter. Det verkar dock finnas vissa saker som är svåra att rubba. I min forskning har jag flera gånger förundrats över styrkan i vad statsvetaren Iris Marion Young kallar för "the logic of masculinist protection", det manliga beskyddets logik.²⁰ Young hävdar att försvarspolitiska doktriner avspeglar konservativa familjeideal. I familjen har mannen historiskt agerat som beskyddare genom att vara huvudsaklig försörjare och garant för familjens säkerhet, och i staten har han agerat som beskyddare genom sin medverkan i armén. Dessa roller spåras till relationella föreställningar om mäns styrka, mod och ansvar, och kvinnors förmodade behov av beskydd. Den starke mannen agerar, den svaga kvinnan är passiv. Han beskyddar henne, hon vill ha hans beskydd. Liknande dikotomier återfinns på flera platser i internationella relationer. De är varken konstanta eller självklara – åtskilliga gånger har de utmanats. Däremot verkar de vara synnerligen benägna att hänga kvar, inte minst i säkerhetspolitiska samtal. Reaktionerna som följer när de utmanas har inte sällan sexistiska och/eller rasistiska undertoner.

"Bra så. Nu måste Margot Wallström köras över."

Medan Wallström pekats ut som naiv, världsfrånvärd och till och med farlig kontrasteras hon också i sin motsats: försvarsminister Peter Hultqvist. Expressens ledare den 29 augusti 2017 skriver: "Försvarsminister Peter Hultqvist har strävsamt stärkt den svenska försvarsförmågan. Anslagen höjs, värdlandsavtalet med Nato har godkänts och Sverige gick vid halvårsskiftet med i elitstyrkan Joint Expeditionary Force. Men naiviteten har inte försvunnit. Samtidigt som Sverige lägger miljarder på inköp av stridsflygplan, u-båtar och luftvärnssystem åker utrikesminister Margot Wallström världen runt och förespråkar nedrustning."²¹ Center-stämplade Södermanlands Nyheter skriver i sin ledare: "Om de borgerliga partiernas invändningar är för

svåra att svälja, så bör Wallström åtminstone ta in den skarpa kritiken från försvarsministerns områdesråd.²² I DN:s ledare kan vi läsa: "Kanske har Wallström skygglappar, kanske vägrar hon lyssna på försvarsdepartementet. Det är inte första gången hon visar dåligt omdöme. Regeringens chef borde i så fall peka med hela handen."²³ Mikael Holmström, försvarsvänlig debattör på DN, citerar Jan Björklund: "Bra så. Nu måste Margot Wallström köras över."²⁴ Andra går ännu längre. Under rubriken "Tänk om även Sverige behöver kärnvapen!" ger sig Lars Ströman vid mediekoncernen MittMedia in i debatten. Rubriken till trots konstaterar han att det var "klokt" av Sverige att avstå från att skaffa kärnvapen när det begav sig. Samtidigt ser han Natos kärnvapen som nödvändiga för Sveriges säkerhet. "Sverige behöver inga egna kärnvapen. Men vår säkerhet är beroende av Natos kärnvapen. Försvarsminister Peter Hultqvist är måttligt förtjust i den linje som utrikesminister Margot Wallström bedriver."²⁵

Hultqvist kopplas samman med begrepp som ansvar, försvar och säkerhet. Han, till skillnad från Wallström, tillskrivs det hårda, det rationella, det realistiska. Visst finns det något kittlande illustrativt över att dessa två politiker, en man och en kvinna, framställs så olika. Det blir nästan för enkelt, för tillrättalagt. Eftersom jag är övertygad om att genusidentiteter är föränderliga och inte nödvändigtvis desamma som dominerande uppfattningar om biologiska kroppar blir det nästan provocerande att en man och en kvinna behandlas så stereotyp i termer av genus. Jag brukar i min undervisning prata om detta som förenklade mönster snarare än konstanter. Det handlar nämligen inte om biologiska kroppar. Den amerikanska statsvetaren Zillah Eisenstein lär oss att kön, genus och makt är mer komplicerat än så. I en bok om den amerikanska administrationen under president George W. Bush visar hon hur kvinnors representation på höga politiska nivåer användes för att legitimera imperialistisk politik, med förödande konsekvenser för kvinnors säkerhet. Samtidigt som utnämningen av Condoleezza Rice till utrikesminister kan ses som ett slag för jämställd representation är hennes kön ingen garanti för en antimilitaristisk politik. Snarare drev Rice en utpräglad militariserad linje, som mer bidrog till en imperialistisk agenda än till kvinnors rättigheter. Kvinnor är inte per automatik fredliga, och män är inte krigiska av naturen. I många länder, däribland Sverige, har historiska processer dock bidragit till att skapa en koppling mellan

maskulinitet, rationalitet och försvar, och femininitet, känsla och svaghet. Även om mycket har förändrats sedan den svenska kärnvapendebatten på 1950- och 60-talet finns det något som tycks vara intakt. Rädslan för de hotfulla andra, och övertygelsen om att det är just militära medel och det manliga beskyddets logik som kan skydda från olika former av hot, lever vidare.

Avslutande reflektioner

Den svenska historien rymmer komplexa händelseförlopp. Efter intensiva debatter kantade av misogyna uttalanden då den svenska regeringen övervägde att skaffa kärnvapen på 1950-talet skrotades kärnvapenprogrammet och regeringen slog in på motståndarsidans linje. Istället för att skaffa kärnvapen tog Sverige sikte på kärnvapenedrustning. De som i debatten hade utmålats som naiva, känslobaserade och farliga kunde blicka tillbaka på en kamp som de kom att vinna. Kommer den regering som tillträder efter valet 2018 att våga skriva under kärnvapenförbudet? Kanske är rädslan för USA:s reaktion för stark. Kanske är tilltron till den egna försvarsförmågan så liten, och viljan att beskyddas av Nato så intensiv, att en anslutning till kärnvapenförbudet blir omöjlig. Kanske blir Wallström, med hjälp av krafter från det civila samhället och feministiska politiker i olika läger, vår tids Thorsson i framtida historieböcker. Kanske får den disciplinerade oppositionen rätt igen. Om kärnvapen inte utplånar mänskligheten alltför snart blir det upp till kommande generationers historiker att göra bokslut vad gäller denna fråga.

FOTNOTER:

1. Margot Wallström, "En kärnvapenfri värld är möjlig", Svenska Dagbladet, 25 augusti 2017.
2. Nobelprize.org, "The Nobel Peace Prize 2017, International Campaign to Abolish Nuclear Weapons (ICAN)", https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2017/ican-facts.html, tillgänglig 2018-07-18.
3. I denna artikel inkluderas debattinlägg, nyhetsartiklar och ledare i svensk press, såväl rikstäckande som lokal, under en vecka efter att Wallström publicerade sitt debattinlägg i Svenska Dagbladet den 25 augusti 2017.
4. Thomas Jonter har i ett flertal studier berört de tekniska förberedelserna för svenska kärnvapen. Se till exempel "The Swedish Plans to Acquire Nuclear Weapons, 1945–1968: An Analysis of the Technical Preparations", *Science and Global Security* 18, no. 2, 2010.
5. Se till exempel Per Ahlmark, *Den svenska atomvapendebatten*, Utrikespolitiska institutet, Aldus Aktuellt, Stockholm: Bokförlaget Aldus/Bonniers 1965; Karl Molin, "Partistrid och partiansvar: En studie i socialdemokratisk försvarsdebatt", i Misgeld, Klaus, Bergström, Villy, Åmark, Klas & Molin, Karl (red.), *Socialdemokratins samhälle: SAP och Sverige under 100 år*, Tiden, Stockholm, 1989; Kjell Östberg, *I takt med tiden: Olof Palme 1927-1969*, Leopard, Stockholm, 2008.
6. Anna-Greta Nilsson Hoadley, *Atomvapnet som parti-problem: Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund och frågan om svenskt atomvapen 1955-1960*, Almqvist & Wiksell International, Diss. Stockholm : Univ., Stockholm, 1989.
7. Gunnel Karlsson, *Från broderskap till systemskap: det socialdemokratiska kvinnoförbundets kamp för inflytande och makt i SAP*, Arkiv, Diss. Göteborg : Univ., Lund, 1996.
8. "Protokoll, Socialdemokratiska Partistyrelsens sammanträde 21 februari 1956", SAP Partistyrelsens protokoll 1956-1959, Volym A 2 A: 017, Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek. Partistyrelsens protokoll har tidigare analyserats av ett flertal forskare, exempelvis Nilsson Hoadley (1989).
9. Cohn Carol, Felicity Hill and Sarah Ruddick, 'The Relevance of Gender for Eliminating Weapons of Mass Destruction', *The Weapons of Mass Destruction Commission Report nr 38*, 2005.
10. Yngve Möller, *Per Edvin Sköld – humanist och samhällsbyggare*, Tiden/Athena, 1996, s. 424-425.
11. Molin (1989), s. 336.
12. Margot Wallström, "En kärnvapenfri värld är möjlig", Svenska Dagbladet, 25 augusti 2017.
13. Expressen, "Margot Wallström är naiv om kärnvapen", 29 augusti 2017.
14. Gunnar Hökmark, "Nordkorea visar att Wallström är fel ute", Aftonbladet, 30 augusti 2017.
15. Mikael Oscarsson (KD) och Sofia Damm (KD), "Svårt att ta Wallströms solospelande på allvar", Svenska Dagbladet, 31 augusti 2017.
16. Sydsvenskan, "Låt inte kärnvapenfrågan stoppa stödet från Nato", 30 augusti 2017.
17. Olov Abrahamsson, "Kritikerna borde tagga ner", Norrländska Socialdemokraten, 1 september 2017.
18. Jonas Gummesson, "USA:s försvarsminister varnar Sverige för kärnvapenstopp", Svenska Dagbladet, 30 augusti 2017.
19. Karin Enström (M) och Hans Wallmark (M), "Skriv inte på ett tandlöst kärnvapenförbud", Göteborgsposten, 1 september 2017.
20. Young, Iris Marion, "The Logic of Masculinist Protection: Reflections on the Current Security State", *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, vol. 29, no. 1, 2003.
21. Expressen, "Margot Wallström är naiv om kärnvapen", 29 augusti 2017.
22. Södermanlands Nyheter, "Kärnvapenavtalet bör förbli osignerat", 1 september 2017.
23. Dagens Nyheter, "Ge Wallström skrivförbud", 31 augusti 2017.
24. Mikael Holmström, "USA i möte med Wallström om kärnvapenstopp", Dagens Nyheter, 31 augusti 2017.
25. Lars Ströman, "Tänk om även Sverige behöver kärnvapen!", Nerikes allehanda, 3 september 2017.

RATIFICERING AV FN:S FÖRBUD MOT KÄRNVAPEN

Hans Blix

- Jurist, politiker och ämbetsman
- Tidigare generaldirektör för Internationella atomenergiorganet (IAEA) 1981–1997
- Svensk utrikesminister (Fp) 1978–1979

Maj 2018

Traktaten ligger nu på bordet. Staters beslut att underteckna och ratificera brukar ta tid. Det blåser motvind från Pentagon och Nato. Uppenbarligen skapar traktaten mot kärnvapen oro i Nordatlantiska rådet. Rådet yttrade i september att traktaten inte är och inte kan bli sedvanerätt.

Hur avancerar processen?

Alla kärnvapenstater är i olika grad emot att ansluta sig. Kina är minst emot, vilket visade sig bland annat vid omröstningen i FN:s generalförsamling hösten 2016 inför förhandlingarna om ett kärnvapenförbud. Även inom Nato finns en viss sympati gentemot traktaten, främst i Norge och i Nederländerna. Norges parlament har röstat igenom ett beslut att utreda huruvida det norska medlemskapet i Nato kan kombineras med att landet blir part i traktaten. Vad gäller Nederländerna var det landets parlamentet som tvingade sin regering att delta i förhandlingarna.

Medvinden kommer främst från Mexiko, Brasilien, Irland, Nya Zeeland och Österrike. I Sverige ligger frågan i långbänk då man vill undvika att detta blir en valfråga. I Finland är det en icke-fråga; man deltog inte i förhandlingarna och är traditionellt inte en aktivistisk nation vad gäller nedrustning.

Ett lite lättköpt argument mot förbudsavtalet lyder: "Om ni vill eliminera kärnvapnen, vad är det då för mening med ett avtal som kärnvapeninnehavarna

förkastar? Det blir bara ett slag i luften!". Men "eliminera" i avtalstexten uttrycker ett mål på lång sikt medan preambeln berättar om det omedelbara syftet, som är att *bidra* till att uppnå en kärnvapenfri värld och att *göra framsteg* mot allmän och fullständig nedrustning. Detta är inga världsfrånvända illusioner utan syftet är tvärtom att bygga ett brett stöd bland världens länder för att delegitimisera kärnvapen.

Kom ihåg Genèveprotokollet mot gas 1925! Det tog många år innan USA ratificerade det. Nu anser alla – även USA – att gasförbudet utgör en bindande sedvanerätt, som till och med gäller vid inbördeskrig. Men visst, det måste medges – att uppnå ett förbud mot kärnvapen är en svårare uppgift än att nå fram till förbud mot biologiska och kemiska vapen, mot minor och splitervapen. Kärnvapnen påverkar den militära balansen. Det gör inte de andra vapenkategorierna.

En annan invändning mot traktaten är följande: "Kärnvapen har bidragit till fred sedan 1945 då det inte har varit ett enda krig mellan kärnvapenmakter. Rädslan för MAD (Mutual Assured Destruction) och ömsesidig utplåning har varit avhållande". Det ligger en sanning i det men det är också ett resultat av tur. Det har flera gånger varit farligt nära kärnvapenkrig. Om inte kärnvapen hade varit så delegitimerande hade de kanske använts.

Nu säger USA att deras kärnvapen inte längre är trovärdiga och att landet behöver "små" kärnvapen. Det

ökar risken för att kärnvapen används och att situationen eskalerar. Slutsatsen är att vi måste deligitimera alla kärnvapen.

Ytterligare en invändning som förts fram mot traktaten är att den skulle underminera NPT, icke-spridningsavtalet, som är en grundpelare i kärnvapenedrustningen.

Men på vilket sätt då? Det finns inget i traktaten som strider mot NPT. Alla som står bakom traktaten är också parter i NPT. Även kärnvapenstaterna kan ansluta sig, om de gör sig av med sina kärnvapen. Den nu framförhandlade traktaten om ett förbud mot kärnvapen visar att NPT har varit otillräckligt. NPT har framgångsrikt bundit och kontrollerat icke-kärnvapenländer men kärnvapenstaterna USA och Ryssland har bara reducerat sina arsenaler av ekonomiska skäl (och moderniserat dem). NPT:s kärnvapenstater använder NPT för att legitimera sina kärnvapeninnehav. Inte på femtio år har de på allvar uppfyllt sina skyldigheter att förhandla om att stoppa kärnvapenkapprustningen och sträva efter nedrustning. Om de drev CTBT (Comprehensive Test Ban Treaty), FMCT (Fissile Material Cut-off Treaty) och START (Strategic Arms Reduction Treaty) vore situationen en annan. USA och Ryssland talar om stegvis nedrustning, men rustar istället upp!

Ska Sverige underteckna traktaten?

Alliansen motsätter sig av naturliga skäl. De önskar ansluta Sverige som medlem till Nato. Även om Nordatlantiska fördraget inte innehåller någon bestämmelse om kärnvapen, förutsätter medlemskap antagligen att man accepterar kärnvapen användning som en möjlig del av Natos strategier. Men finns det i förbudstraktaten något som skulle stå i vägen för samverkan med Nato för en icke-medlem som ingår i "Partnership for Peace"? Det är svårt att tro när man läser texten.

Parterna i traktaten åtar sig bland annat att inte *använda, tillverka, äga eller tillåta stationering av kärnvapen på sina territorier*. (Art. 1:g). Anser man i Nato att samverkan med Sverige kräver att vi ska hålla öppet för stationering av kärnvapen? Det är osannolikt. Såväl Island som Litauen rapporteras ha haft möjlighet att, om man så hade önskat, reservera sig mot att ha kärnvapen på sina territorier både i freds- och krigstid.

Parterna i traktaten åtar sig också att inte *hjälpa, uppmuntra, leda eller engagera sig i verksamhet som är förbjuden enligt traktaten, dvs. att utveckla, testa, tillverka, förvärva, lagra eller transportera kärnvapen* (Art. 1:e och f). Man har svårt att tro att Nato, för att vara villigt att samverka med Sverige i kris eller krig, skulle kräva att vi håller öppet för något av detta. En för Nato kanske viktigare fråga kunde vara en samverkande stats hållning till transit av kärnvapen, genom territorialvatten eller hamn, luftrum eller lufthamn. Traktaten har emellertid ingen bestämmelse härom utan lämnar åt varje part att enskilt avgöra om den vill tillåta sådan transit. Sverige skulle alltså även efter en anslutning ha fri beslutanderätt i den frågan.

Det som kvarstår vad gäller Nato, Sverige och traktaten mot kärnvapen är att Natos generalsekreterare Jens Stoltenberg och USA:s försvarsminister Jim Mattis båda har antytt att en svensk anslutning till traktaten *skulle kunna* medföra "konsekvenser" för samarbetet med Nato. Men kanske handlar det inte om någon enskild förpliktelse i förbudstraktaten som Stoltenberg och Mattis ser som ett hinder för samverkan med Sverige. Kanske handlar det bara om att man generellt vill motverka anslutning till traktaten och utnyttja Sveriges intresse av militär samverkan till att vagt skrämja oss för konsekvenserna om vi ansluter oss? Man säger inte att en svensk anslutning till traktaten skulle minska Natos vilja att samverka och bistå Sverige i ett kris- eller krigsläge. Nej, Sveriges eventuella behov av samverkan i ett sådant läge skulle säkert matchas av ett motsvarande behov hos Nato. Vi försöker inte vara fripassagerare utan har ett eget försvar att sätta in i en krissituation och vi har på ömse håll övat den samverkan vi då vill ha. Vi har ju numera till och med ett världlandsavtal med Nato.

Avslutningsvis, ju fler stater som skriver under och ratificerar traktaten desto starkare blir det tryck den skapar. Kärnvapenstaterna har haft nästan femtio år på sig att förverkliga sina utfästelser i NPT. Idag går de baklänges. Sverige har en lång tradition av att vara med och aktivt skjuta på. Vår anslutning skulle bidra till att öka avtalets tyngd. I ett internationellt perspektiv talar det för underskrift.

AVSKRÄCKNING - DET STÖRSTA HINDRET MOT KÄRNVAPENNEDRUSTNING

Rolf Ekéus

- Diplomat och nedrustningsambassadör
- Ordförande i FN:s specialkommission för Iraks nedrustning 1991-1997

Maj 2018

Kärnvapen dödar massivt, både omedelbart och över tid. Den Internationella Domstolen i Haag klargjorde redan år 1996 användning av sådana vapen strider mot internationell rätt i väpnade konflikter och generellt mot principerna i den internationella rätten. Ett kärnvapenkrig kan leda till klimatförändringar som kan hota allt liv på jorden. Skapandet av kärnvapen har för första gången i mänsklighetens historia gjort det möjligt för människan att begå ett kollektivt självmord.

Detta förhållande hindrar inte fem stormakter och permanenta medlemmar av FN:s säkerhetsråd samt fyra andra kärnvapenmakter Indien, Pakistan, Nordkorea och Israel, från att hävda en rätt att använda kärnvapen. Skälet för detta, menar innehavarna av kärnvapen, är de behöver dessa vapen för att hota en annan stat med vedergällning i händelse av ett angrepp med kärnvapen från denna stat – detta är den så kallade kärnvapenavskräckningen.

Avskräckningsdoktrinen och stormakterna

I första hand handlar det om strategiska kärnvapen, det vill säga vapen med lång räckvidd och enorm förstörelsekraft, typ vätebomber. Ett första anfall (i detta exempel från Ryssland mot USA) skulle med betydande sannolikhet få effekten att eliminera förmågan hos den angripna sidan att slå tillbaka med ett i motsvarande ordning förstörande konsekvenser. Det vill säga USA:s förmåga till ett svarsanfall skulle

alltså redan ha eliminerats eller kraftigt reducerats, och därmed USA:s strategiska avskräckning. Med detta som en möjlig utveckling har USA omstrukturerat dispositionen av sina strategiska kärnvapen så att, i händelse av information om att ett ryskt kärnvapenangrepp var på väg, man kunde inleda ett svarsangrepp innan den egna styrkan förintats. Denna förmåga till angrepp under förvarning "launch on warning" an-ses i dessa tider nödvändig om den strategiska avskräckningsdoktrinen skall vara trovärdig.

En sådan strukturering av den amerikanska respektive ryska strategiska kärnvapenarsenalen innebär samtidigt att risken för kärnvapenangrepp av misstag har ökat radikalt, såsom ett antal incidenter under kalla kriget visat. Särskilt finns det en betydande oro för att ett cyberangrepp skulle kunna lämna vilseledande uppgifter om ett kärnvapenangrepp och leda till ett förtida svarsangrepp.

Det var dessa förhållanden som föranledde fyra amerikanska statsmän och säkerhetsspecialister, George Shultz, Henry Kissinger, Sam Nunn och Bill Perry, att år 2007 deklarerade att avskräckningsdoktrinen var obsolet i vad avsåg de amerikansk-ryska strategiska förbindelserna, även om de inte kunde förneka dess betydelse i andra regionala situationer som Östasien, Sydasien och Mellanöstern.

Tre variabler på kärnvapenavskräckning

För det första: Till den ömsesidiga stormaktsavskräckningen kommer en så kallad "utsträckt kärnvapenavskräckning" (extended nuclear deterrence). Detta

är ett åtagande av USA gentemot sina militärt allierade stater (NATO-anslutna stater, Japan, Sydkorea och Australien) att ett (ryskt) kärnvapenangrepp mot någon av dem kommer att besvaras med ett amerikanskt nukleärt vedergällningsangrepp. Detta innebär i sin tur en skyldighet för de allierade att tillåta stationering av amerikanska kärnvapen på sina territorier och därmed givetvis en inbjudan till Ryssland att genomföra ett förebyggande kärnvapenangrepp mot allierat territorium. NATO deklarerar sig då också vara en kärnvapenorganisation. Till detta kommer också ett diplomatiskt förbud för de allierade att utan amerikanskt medgivande stödja den internationella Konventionen om ett kärnvapenförbud som antagits av FN:s generalförsamling. I vad avser Japan, Sydkorea och Australien avses med den utsträckta kärnvapenavskräckningen i första hand ett kärnvapenhot från Kina.

För det andra: Ytterligare en dimension av den amerikanska doktrinen för kärnvapenavskräckning flödar från användning av kärnvapen som ett svar på "angrepp med kemiska eller biologiska vapen". USA förbehåller sig sålunda att vid sådana tillfällen överväga första användning av kärnvapen mot angriparen.

För det tredje: Från detta har de båda kärnvapenmakterna USA och Ryssland under de senaste åren gått vidare med att klargöra att man även i andra strategiska eller taktiska lägen kan anse sig föranlåten tillgripa första användning av (taktiska) kärnvapen som avskräckning mot en angripare med konventionell militär överlägsenhet. Denna nya utveckling har ytterligare påskyndats av att NATO, som nu redan är en kärnvapenorganisation, genom den i början av detta år framlagda översynen av sitt kärnvapenprogram, "The Nuclear Posture Review", syftar till att expandera kärnvapnens roll i Europa genom att öka antalet taktiska kärnvapen i framskjutna positioner, vilket givetvis skulle bidra till att göra en första användning av kärnvapen i Europa allt sannolikare. Denna politik skulle riskera att starta en ny kärnvapenkapprustning och dramatiskt öka riskerna för kärnvapenanvändning och undergräva strävandena att uppnå en kärnvapenfri värld. En utökning av antalet taktiska (mindre) kärnvapen blir i realiteten ett recept för en katastrof eftersom de sänker tröskeln mellan konventionella vapen och kärnvapen i en framtida konflikt i Europa. Det mesta talar för att denna "Nuclear Pos-

ture Review" kommer att realiseras av Trump-administrationen även om en intern amerikansk kritik hävdar att 1. framplacering av kärnvapen i Europa inte skulle vara till någon ytterligare militär nytta och till och med öka riskerna för kärnvapenanvändning i ett krisläge, medan 2. hemsändandet till USA av sådana vapen skulle minska riskerna för möjliga incidenter och minska den politiska instabiliteten, och 3. en sådan hemtagning skulle innebära betydande besparingar för USA.

Avskräckningsdoktrinen princip

Som redan nämnts är det angivna skälet för anskaffning och innehav av kärnvapen enligt avskräckningsdoktrinen att förhindra vapnens användning, detta även om en rationell analys av denna argumentation skulle säga att det bästa sättet att undgå kärnvapenanvändning skulle vara att avskaffa vapnen, att kärnvapenavrusta. Men svaret på detta skulle endast bli att den "andra sidan" i detta läge inte skulle kunna förhindras eller avskräckas från användning av egna kärnvapen.

Ett problem med den nukleära avskräckningsdoktrinen är att den endast kan göras trovärdig om det finns en konkret och praktisk möjlighet att kärnvapen kan användas med kort förberedelse och att det finns en politisk/psykologisk beredskap att så göra och att angreppsmålen har identifierats i förväg. Därtill måste det finnas en moralisk och mental beredskap och vilja att förstöra och omintetgöra människor tillhörande en annan kultur och nation, och då inte endast unga soldater, utan också civila, barn åldringar och deras samhällen, natur och landskap.

Mot denna bakgrund borde det från en humanitär och moralisk utgångspunkt vara självklart för världens nationer att söka ena sig om att verka för en värld fri från kärnvapen. En utgångspunkt borde vara att staterna enar sig om att genom att ansluta sig till konventionen mot kärnvapen olagligförklara/delegitimisera kärnvapnen och därefter fullföljer detta med en serie nedrustnings- och verifikationsåtgärder som leder till ett fullt verifierbart nedrustningsavtal.

Låt inte avskräckningsdoktrinen förhindra en genuin kärnvapenedrustning!

RATIFICERA KÄRNVAPENAVTALET

Maj Britt Theorin

- Ansvarig för svensk freds- och nedrustningspolitik 1982–1991

Augusti 2018

Det föreslagna kärnvapenavtalet måste ses i ett historiskt perspektiv. På 1950-talet var tilltron till atomvapen stor framförallt hos de manliga politikerna, "Våra gossar skall inte ha sämre vapen än fienden" var ett argument. Kultursverige och fredsrörelsen, under ledning av Per Anders Fågelström och Inga Thorson i det socialdemokratiska kvinnoförbundet protesterade. En öppen protest inom socialdemokratien var mycket ovanligt och ledde till en utredning där Olof Palme var sekreterare. Olof Palme och Tage Erlander var båda för svenska atomvapen men slutsatsen av utredningen blev "inga svenska atomvapen". Från den dagen har socialdemokratin och Sverige under dess ledning varit bland de främsta i kampen mot kärnvapen. Alva Myrdal, Inga Thorsson, Olof Palme och undertecknad samlade en mycket stor majoritet i FN bakom våra olika förslag för en kärnvapenfri värld. Sverige var en stormakt för fred och mot kärnvapen.

I icke-spridningsavtalet, NPT, förbinder sig kärnvapenmakterna att seriöst förhandla för att avskaffa alla kärnvapen mot att vi andra länder inte skaffar kärnvapen. De har minskat sina kärnvapen men satsar nu för fullt på nya kärnvapen. Ryssland moderniserar sina strategiska kärnvapen. Kina och Ryssland satsar aggressivt på att utveckla mindre och effektivare kärnvapen. USA har beslutat att satsa upp till 1200 nya miljarder dollar under tre decennier på sitt

kärnvapenprogram. Efter 50 år väntar vi fortfarande på att kärnvapenmakterna skall uppfylla sina utfästelser i NPT. Skall vi vänta ytterligare 50 år?

Många initiativ har tagits under årens lopp för att minska och avskaffa kärnvapen. ICAN:s initiativ om ett avtal som förbjuder kärnvapen ledde inte bara till stöd från 122 länder inklusive Sverige, utan också glädjande nog till Nobels fredspris 2017. Avtalets viktigaste funktion är att utgöra ett fortsatt tryck på de nio länder som har kärnvapen att göra sig av med dem. Ett sådant avtal är, tillsammans med de åtta kärnvapenfria zonerna i världen, mycket viktigt för att minska risken att kärnvapenmakterna använder sina kärnvapen. Ett annat initiativ kom tidigare från vetenskapsmän.

Inom Pugwash samlades vetenskapsmän från öst och väst för att överbrygga motsättningarna under det kalla kriget. Joseph Rothblat – den första kärnvapenmotståndaren – tog initiativ till en bok *Är en kärnvapenfri värld önskvärd – möjlig?*, där också jag medverkade. Den kom under ögonen på den australiske premiärministern som i ett telefonsamtal bad mig medverka till ett förslag om en **realistisk** väg att avskaffa kärnvapen – det som blev Canberra-kommissionen. Efter 9 månaders arbete lämnade vi - de 16 männen och jag - vårt förslag. Tyvärr hade den socialdemokratiska regeringen fallit i Australien, men den irländska regeringen förde fram våra förslag till NPT-konferensen år 2000 i ett 13 punktsprogram. Såväl kärnvapenmakterna som icke-kärnvapensta-

terna ställde sig bakom förslaget. Men någon tidsplan fanns tyvärr inte. Inte heller detta beslut har kärnvapenmakterna levt upp till.

Det är viktigt att påminna sig om att folkopinionen i världen vill bli av med alla kärnvapen. Det visar sig bland annat i stödet för kärnvapenfria zoner. De kärnvapenfria zonerna omfattar 99 % av allt land på södra halvklotet och 74 % av allt land utanför kärnvapenmakterna och begränsar därmed kraftig kärnvapenmakternas möjligheter till ett fritt agerande.

Men åtgärder mot kärnvapen behöver inte begränsas till internationell aktivitet. Vi kan som Kazakstan deklarera oss själva som en kärnvapenfri zon, kanske tillsammans med Finland. Men vi kan också införa en lag som förbjuder kärnvapen på svensk mark. Det finns ingen sådan lag, däremot finns en princip att kärnvapen inte får föras in i Sverige men då kärnvapenmakterna varken bekräftar eller förnekar förekomsten av kärnvapen och detta inte kontrolleras vet varken regering, riksdag eller svenska folket om kärnvapen förs in i Sverige. Därtill kommer att den svenska regeringen själv kan bevilja eller vägra tillstånd att föra in kärnvapen. En sådan förbudslag kan enkelt ske genom ett tillägg till lagen om kärnteknik från 1984.

Från det formella svenska beslutet att inte skaffa svenska atomvapen på 60-talet har inget annat parti agerat för en annan ståndpunkt förrän de senare åren. Frågan om Natomedlemskap har förändrat bilden. Att tro att Sverige genom medlemskap i Nato skall kunna förändra dess uttalade kärnvapenstrategi är med förlov sagt naivt. Allianspartierna har sagt nej till kärnvapenavtalet då det enligt USA och Nato skulle kunna äventyra det säkerhetspolitiska samarbetet. Sverigedemokraterna säger nej till kärnvapenavtalet. De anser att det inte är möjligt utan att stormakterna instämmer i avtalet. Sverige har under 200 år fört en alliansfri och neutral politik och därmed hållit oss undan flera världskrig och aldrig låtit något annat land bestämma vår utrikespolitik. Varför låta det ske nu?

Centerpartiet har under alla år varit klart emot kärnvapen. Så sent som 2014 motionerade Centern i riksdagen: "Tiden är därför mogen för Sverige att tillsammans med likasinnade länder gå vidare och arbeta för en konvention om förbud mot kärnvapen." 122 länder

har i FN röstat för ett sådant förbud. Vad är det som fått Centern att ändra ståndpunkt?

Den socialdemokratiska partikongressen 2017 tog ställning till en serie motioner med följande uttalande: "Efter år av stagnerande arbete för kärnvapenedrustning driver Sverige nu frågan om ett förbud mot kärnvapen. I år inleds viktiga förhandlingar om ett globalt förbud inom ramen för FN. Som ett led i arbetet med att förbjuda kärnvapen globalt måste alla åtgärder övervägas. Såväl lagstiftning som kärnvapenfria zoner kan bli aktuella som ett sätt att implementera ett globalt kärnvapenförbud. Vårt mål är en kärnvapenfri värld".

"Driver nu frågan om ett förbud mot kärnvapen" tydligare kan en politisk ståndpunkt knappast uttryckas. Att detta enligt en Sifoundersökning stöds av 86% av svenska folket ger politikerna det stöd de behöver för att hålla ryggen rak och fortsätta sitt aktiva arbete för en kärnvapenfri värld.

Ratificera kärnvapenavtalet!

SVENSKA LÄKARE MOT KÄRNVAPEN

Svenska Läkare mot Kärnvapen tilldelades Nobels fredspris 1985 tillsammans med den internationella läkarrörelsen mot kärnvapen, IPPNW, för arbetet med att sprida information om de medicinska effekterna av kärnvapen. Svenska Läkare mot Kärnvapen har idag ca 2500 läkare och medicinstudenter som medlemmar. Organisationen sitter sedan 2012 i den internationella styrgruppen för International Campaign to Abolish Nuclear Weapons, ICAN och arbetar både i nationell och internationell fora.

Svenska Läkare mot Kärnvapen
Norr tullsgatan 45
11345 Stockholm

www.slmk.org
info@slmk.org

08-400 20 483

INTERNATIONELLA KVINNOFÖRBUNDET FÖR

FRED & FRIHET

Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, IKFF, är en feministisk fredsorganisation som arbetar för ökat fokus på konfliktförebyggande arbete, FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet samt nedrustning. IKFF är den svenska sektionen av Women's International League for Peace and Freedom, WILPF. Vi finns i 35 länder runt om i världen på lokal, nationell och internationell nivå med internationella kontor i Genève och New York som arbetar direkt gentemot FN.

Internationella kvinnoförbundet för Fred och Frihet, IKFF
Norr tullsgatan 45
11345 Stockholm

www.ikff.se
info@ikff.se

08-7029810